

ZAGADNIENIE GROMADZENIA I KSZTAŁTOWANIA
ZBIORÓW ARCHIWALNYCH

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na dwojakiego rodzaju rozumienie pojęcia „archiwum”. Z jednej strony jest to zbiór akt i dokumentów, głównie rękopiśmiennych zasługujących na przechowywanie. Natomiast jest to z drugiej strony instytucja naukowo-usługowa mająca na celu gromadzenie, zabezpieczanie, jak i udostępnianie swoich zbiorów. Należy mieć na uwadze fakt, że archiwum rozumiane jako instytucja nie tworzy zbioru akt jednolitych kancelaryjnie. Gromadzi ona bowiem szereg zespołów archiwalnych. Zasoby archiwów kościelnych pochodzą głównie z urzędów kościelnych. Jednak szereg materiałów jest też innej proveniencji. Samo powstanie archiwum było uwarunkowane zamiarem przekazania wiadomości o wydarzeniach życia społecznego i prywatnego następnym pokoleniom. Ponadto jest to nie tylko udokumentowanie minionej przeszłości w celu ugruntowania samej świadomości i wiedzy historycznej, ale często ma bardzo ważne znaczenie dla działalności prowadzonej aktualnie (np. dokumentacja aktów prawnych, zawieranych umów, tytułów własności). Początkowo archiwa były zamknięte dla przeciętnego człowieka. We Francji po rewolucji zaczęto je udostępniać ogółowi obywateli i badaczom. W XIX w. za tym przykładem poszły inne państwa. Podobnie otwarto Archiwum Watykańskie (1881). Udostępniając archiwa musiano je dobrze uporządkować. Zaczęto zastanawiać się nad tym i nad podobnymi zagadnieniami nawet na formu międzynarodowym w czasie specjalnych sesji. Między innymi już w r. 1910 na zjeździe archiwistów w Brukseli przyjęto za właściwszy układ akt w archiwum według ich proveniencji kancelaryjnej. Później przyjęto szereg innych ustaleń. Same zasady archiwistyki kształtowały się dość długo. Od pocz. XIX w. zaczęły nawet powstawać specjalne szkoły archiwalne. Ponadto w tym wieku ukazały się pierwsze podręczniki teorii i praktyki archiwalnej. Nie można równocześnie zapominać o pojawieniu się specjalistycznych czasopism. Właśnie wśród tych ostatnich, aczkolwiek już z czasów późniejszych, można by ulokować nasze czasopismo lubelskie („Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”). To ostatnie jest zarazem bardzo wyspecjalizowane – tzn. w zasadzie zajmuje się zbiorami kościelnymi.

Rozumiejąc znaczenie archiwów pracownicy tych instytucji powinni zapoznać się z najważniejszymi osiągnięciami archiwistyki. Podstawowym zadaniem tej dyscypliny naukowej jest ustalenie metod i zasad kwalifikowania, porządkowania i inwentaryzacji archiwaliów. Ponadto archiwistyka zajmuje się badaniem zagadnień prawnoorganizacyjnych i technicznych związanych z gromadzeniem zbiorów. Oprócz tego mówi jeszcze o zasadach konserwacji i udostępniania akt.

Ośrodek Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne funkcjonujący przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim pragnie włączyć się w ten nurt upowszech-

niania wiedzy archiwalnej i niesienia pomocy pracownikom tak szacownych instytucji. W tym celu organizuje się sympozja i szkolenia specjalistyczne. Jedno z nich odbyło się w dniach 27-28 września 1991 r. W czasie sesji zajęto się tematyką kształtowania i gromadzenia zbioru. Dobrano prelegentów o wysokich kwalifikacjach, posiadających wieloletnią praktykę zarówno jako kwerendziści-badacze, jak też (w większości przypadków) legitymujących się długoletnim stażem pracy w archiwach kościelnych. Stworzono również możliwość wymiany doświadczeń. W spotkaniu wzięło udział 61 przedstawicieli archiwów kościelnych ulokowanych na terenie całej Polski.

W czasie sympozjum wygłoszono następujące referaty:

27 września 1991 r.

1. Ks. prof. dr hab. Marek T. Zahajkiewicz (KUL) – Wprowadzenie do całości – Zagadnienie gromadzenia i kształtowania zbiorów archiwalnych.

2. Ks. prof. dr hab. Jerzy Grzywacz (KUL) – Archiwalia kościelne w świetle przepisów prawa.

3. Mgr Wojciech Zyśko (Lublin, Arch. Diec.) – Działalność państwowej służby archiwalnej w zakresie opieki nad narastającymi zasobami archiwalnymi.

4. Ks. prof. dr hab. Franciszek Stopniak (ATK) – Przydatność i formacja archiwów kościelnych do badań historycznych.

5. S. dr Krystyna Trela ZSIJ – Kształtowanie się zasobu archiwalnego w żeńskich zgromadzeniach zakonnych na przykładzie Sióstr Imienia Jezus. Oddziaływanie władzy zakonnej i rola archiwum głównego zakonu w kształtowaniu zasobu archiwalnego domów i placówek zgromadzenia.

6. O. dr Roland Prejs OFMCap – Zasób archiwalny i jego kształtowanie w zakonach męskich na przykładzie Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów.

28 września

7. Dr Anna Pawłowska (Lublin, Arch. Diec.) – Zasady porządkowania i ewidencjonowania zasobu archiwalnego.

8. Ks. dr Konrad Lutyński (Poznań, Arch. Diec.) – Dopływ materiałów archiwalnych z centralnych agend diecezji do archiwum diecezjalnego oraz nabytki.

9. Ks. dr Józef Pater (Wrocław, Arch. Diec.) – Dopływ materiałów archiwalnych z placówek terenowych do archiwum diecezjalnego.

10. Dr Anna Pawłowska (Lublin, Arch. Diec.) – Opracowywanie map archiwalnych przechowywanych w zasobach kościelnych.

Materiały z powyższego zjazdu ukazały się w naszym czasopiśmie „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. 62, s. 29-108.

Ks. Marek T. Zahajkiewicz